

ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Тетерук Роман Олегович

аспірант кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладами
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
fukidit486@gmail.com

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти як в плані активного впровадження інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту педагогічної освіти відповідно до світових тенденцій і вимог, так і адаптації до сучасних умов кращого історичного досвіду,

Сьогодні, яке стрімкими темпами змінюється та оновлюється, потребує від вищої педагогічної школи вдосконалення загальнопедагогічної підготовки вчителя, без якої неможливе його успішне становлення як компетентного професіонала, спроможного розвивати кращі надбання минулого у цій сфері і бути відкритим до інновацій у педагогіці.

Особливого значення загальнопедагогічна підготовка набуває у професійному становленні магістрів педагогічних університетів, ерудованих, з високим рівнем розвитку критичного мислення, готових до дослідницької діяльності, здатних самоактуалізуватися в педагогічній діяльності, набувати професійної компетентності, особистісного авторитету й статусу.

Головна умова становлення такого фахівця – оволодіння базовими компетентностями в процесі загальнопедагогічної підготовки. У зв'язку з цим та в результаті трансформації вищої освіти зі «знанневоорієнтованої» на «практикоорієнтовану» особливого значення набуває *компетентнісний підхід*, зумовлений стрімким розвитком науки, проникненням інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери людської діяльності.

Без оволодіння загальнопедагогічною компетентністю як результатом загальнопедагогічної підготовки педагог не спроможний успішно реалізувати цілі та завдання навчально-виховного процесу, досягати бажаних результатів у розвитку особистості здобувачів освіти, чітко усвідомлювати перспективу власного професійного розвитку, бути внутрішньо мотивованим до професійного зростання, збагачувати і розвивати професійний досвід завдяки особистому творчому внеску, бути соціально активним та відданим педагогічній професії.

Дослідники загальнопедагогічної підготовки пов'язують її результати зі здатністю до ефективної реалізації своєї професійної кваліфікації, з професійною підготовленістю суб'єкта праці до виконання завдань й обов'язків повсякденної діяльності, з потенційною готовністю розв'язувати завдання «зі знанням справи». Попри певні розбіжності у формулюваннях йдеться про *компетентність* як здатність особистості успішно (результативно, продуктивно, кваліфіковано) виконувати завдання тієї чи іншої діяльності. Базовими для визначення компетентності як результату загальнопедагогічної підготовки для нас стали ідеї компетентнісного підходу, з позицій якого в поняття «компетентність» закладено ідеологію інтерпретації змісту освіти, що формується «від результату», тобто від того, що має бути на виході.

Досліджуючи проблему формування загальнопедагогічної компетентності в контексті становлення європейського простору вищої освіти, автори колективної монографії з ідентичною назвою [2] приходять до важливого висновку, який продовжує логіку наших міркувань: «Вітчизняна вища професійна освіта довгий час орієнтувалася на

фундаментальну підготовку фахівців широкого профілю, що врешті-решт призвело до дефіциту практико-орієнтованих спеціалістів. У наш час пріоритети зміщуються на користь фахівців, готових до ефективного виконання певних функціональних обов'язків, здатних швидко адаптуватися до нових вимог, оперативно застосовувати набуті знання й уміння на практиці. Пріоритетною стає прагматична здатність успішно діяти, ефективно виконувати певні функції, вирішувати проблеми і досягати поставленої мети. Саме у зв'язку з цим на перший план виходить компетентнісний підхід, який передбачає посилення практичної спрямованості підготовки фахівців» [2, 78].

Активне впровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти, зокрема педагогічної, про що йдеться у Законі України «Про вищу освіту», «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті», Положенні «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)», Положенні «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» та інших, а також у рекомендаціях Ради Європи щодо стратегії реформування вітчизняної системи освіти, сприяє професійному становленню майбутніх учителів. Аналіз перерахованих вище державних нормативних документів свідчить, що основною метою вищої школи є підготовка спеціаліста, який володіє необхідними для здійснення успішної професійної діяльності знаннями, реконструктивними та творчими вміннями й навичками, що забезпечують ефективне вирішення професійних завдань і широкого кола сучасних проблем, пов'язаних з його професією.

Проблемами компетентнісного підходу в освіті, професійної та загальнопедагогічної компетентності опікуються дослідники: Н. Бібік, В. Галузяк, О. Дубасенюк, В. Каплінський, А. Коломієць, Н. Ничкало, О. Пометун, С. Сисоєва, та інші.

Аналіз їхніх наукових джерел свідчить про те, що сучасні підходи до трактування загальнопедагогічної компетентності різняться, але більшість авторів розглядають це поняття у двох аспектах: з одного боку, як мету освіти, професійної підготовки, а з іншого, як проміжний результат, який характеризує фахівця, виконуючого свою професійну діяльність.

Згідно з вимогами компетентнісного підходу, одним із головних завдань підготовки магістра освітньої сфери є формування ключових компетентностей. На думку експертів Ради Європи, найбільш значущими для педагога є наступні ключові компетентності: *соціальні* – участь у прийнятті спільних рішень, функціонуванні та покращенні демократичних інститутів, урегулювання конфліктів ненасильницьким шляхом; *комунікативні* – толерантність, уміння спілкуватися; *міжкультурні* – розуміння один одного, здатність жити з людьми різних культур, мов, релігій; *інформаційні* – комп'ютерна грамотність, здатність оволодіти новими технологіями у професійній галузі; *навчальні* – здатність вчитися протягом усього життя, що є основою безперервної професійної освіти.

Визначені Радою Європи базові компетенції необхідні будь-якому спеціалісту, але в контексті підготовки майбутніх учителів набувають особливого значення. Вони дозволяють педагогам інтегруватись у широкий світовий соціокультурний контекст, що передбачає усвідомлення багатозначності позицій і поглядів на те чи інше педагогічне явище; здатність передбачати та планувати наслідки вчинків, дій, прогнозувати близькі й віддалені результати педагогічної діяльності; уміння ефективно користуватись інформацією, яка дуже швидко поширюється й оновлюється.

У фундаментальній праці «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи» подається такий перелік ключових компетентностей: уміння вчитися, соціальна компетентність, загальнокультурна, здоров'язберігаюча компетентності, компетентності з інформаційних та комунікаційних технологій, громадянська компетентність, підприємницька компетентність.

Виходячи з аналізу та узагальнення основних положень наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем сутності та шляхів формування загальнопедагогічної компетентності, визначмо основні її ознаки та складники: сукупність знань, умінь, навичок та досвіду творчої діяльності особистості; комплекс якостей

особистості, що поєднують в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та емоційний компоненти, які забезпечують здатність педагога успішно здійснювати педагогічний процес і забезпечувати його результативність; здатність педагога до ефективної взаємодії з учнями, іншими педагогами та батьками.

Отже, вчитель має загальнопедагогічну компетентність, якщо він оволодів сукупністю психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок та досвіду творчої діяльності; розвиненим загальним світоглядом; комплексом якостей, що поєднують в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та емоційний компоненти; здатністю до ефективної взаємодії з учнями, іншими педагогами та батьками; здатністю до адекватного осмислення і практичного вирішення проблемних педагогічних ситуацій, що супроводжують професійну діяльність.

Зміст загальнопедагогічної компетентності можна представити у вигляді сукупності таких складових: 1) сукупність психолого-педагогічних знань, умінь навичок і ставлень, досвіду пошукової та творчої діяльності; 2) система кваліфікаційних знань та спеціальних професійних компетенцій; 3) сукупність загальнопедагогічних здібностей та особистісних якостей педагога (самостійність, цілеспрямованість, вольові якості тощо); 4) загальна культура та загальний світогляд; 5) володіння педагогічними технологіями; 6) педагогічна майстерність; 7) здатність до інноваційної діяльності.

Вона включає наступні компетенції: пізнавально-інтелектуальну, загальнокультурну, діагностичну, прогностичну, організаторську, компетенцію у сфері інформаційних технологій (інформаційно-комунікаційну), аналітичну, комунікативну, громадянську, рефлексивну, компетенцію творчості, методичну, дослідницьку, особистісну, педагогічну майстерність.

Слід зауважити, що при визначенні загальнопедагогічної компетентності на перший план висувуються не спеціальні, а саме педагогічні та особистісні характеристики вчителя: тобто структура загальнопедагогічних знань, умінь, здібностей та особистісних якостей вчителя, його загальна культура, управлінські та організаторські можливості, а вже потім – кваліфікаційна компетентність, яка передбачає знання, уміння, навички з отриманої спеціальності.

Таким чином, вчитель, який оволодів загальнопедагогічною компетентністю, успішно реалізує цілі та завдання навчально-виховного процесу, мотивований до педагогічної діяльності, досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів, чітко усвідомлює перспективу свого професійного розвитку, відкритий для постійного професійного зростання; збагачує і розвиває професійний досвід завдяки особистому творчому внеску; соціально активний та відданий педагогічній професії.

Список літератури:

1. Каплінський В. В. Загальнопедагогічна компетентність учителя: особливості, складники, шляхи формування: монографія. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2016. 154 с.
2. Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти: монографія / Акімова О. В., Галузьяк В. М. та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 388 с.
3. Kaplinskyi V.V. Ensuring the motivational basis for the professional formation of the future teacher by organizing the subjective interaction of the teacher and a student. Sustainable education as a way of bringing people together – multiple stories from Europe and about Europe: R. Kucha, V. Haluziak, A. Vychrushch. Łódź: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, 2018. 428 p.